

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 22.

V LJUBLJANI, 29. MAJA 1937.

KNJIGA 21

ČEZ POLJA IN TRAVNIKE

R. HANSCH: POMLADNO ŽIVLJENJE

RAZLIČNA STAROST

Starost živih bitij je različna. Nekatera živijo komaj en dan, druga pa mnoga desetletja. Znanost do sedaj še ni mogla odgovoriti na vprašanje, kaj je vzrok različne dolgosti življenja.

Največji kopni sesalec slon živi v ujetništvu osemdeset let, včasih celo sto in dvajset let. V prostosti doseže tudi sto petdeset do dvesto let. Takšen velikan potrebuje kar več desetletij, preden doraste. Indski slon doraste komaj s pet in dvajsetimi leti, njegov afriški brat pa še pozneje. Nosorogi, povodni konji in drugi debelekožci dosežejo najmanj človekovo starost.

Drugače je z našimi domačimi živalmi, ki so nam najbolj poznane. Konj s tridesetimi leti je star. Le redko doseže starost štiridesetih let ali več. »Rekord« v tem oziru ima menda neki angleški konj, ki je bil menda še z dva in petdesetimi leti sposoben za delo. Osel doživi pogosto petdeseto leto. Razmeroma kratko živi govedo. Redko doseže tri desetletja, torej manj nego mačka.

Zelo različna je življenjska doba v ptičjem svetu. Neka penica ali črnoglavka je dosegla v ujetništvu štiri in dvajset let, največji med ptiči noj pa komaj še enkrat toliko. Torej je za papagajem, ki je često star nad sto let. Tudi labodi, jastrebi, sokoli i. dr. dosežejo lahko to starost. Da žive ptiči navadno tako dolgo, je menda odvisno od tega, ker poskrbijo manjši ptiči, katerim povzročata valjenje in vzgoja mladičev mnogo truda, le za omejeno število potomcev. Zato je ob-

stoj vrste zasiguran le z daljšo življenjsko dobo posamezne živali.

»Starine« v živalskem svetu najdemo samo med mrzlokrvnimi živalmi. V tem oziru se zdi neprekosljiva neka ogromna želva v londonskem živalskem vrtu, ki so jo ujeli l. 1737 in je bila takrat nedvomno že dorasla. Njeno starost cenijo najmanj na tri sto let. Tudi nekatere ribe dosežejo visoko starost. N. pr. ščuka dve sto petdeset, krap včasih sto petdeset let. Večinoma pa jih čaka seveda »nasilna smrt«. Značilno je, da dožive včasih tudi nižje živali visoko starost. Za deževnika je n. pr. deset let brez dvoma visoko število. Še preprostejše organizirani lokvanj pa umre včasih s pet in dvajsetimi, da, celo s petdesetimi leti.

Starost živali — posebno med žuželkami — je seveda odvisna tudi od življenjskih okoliščin. Podnevni pavlinček, ki izleze poleti iz mešiča, živi le nekaj tednov, živalce pozneje izlezene generacije žive po več mesecev ter se po mrzlih mesecih, ki so jih preživele v zakotju, vesele še pomladnega sonca. Velik napor za večino žuželk pomeni ploditev. Često se zgodi, da samice neposredno po svojem opravljenem poslu poginejo — tako se da razložiti tudi kratko življenje enodnevnik mušic.

Sicer pa je znanost, kakor rečeno, še dolžna odgovora glede različne starosti pri ljudeh in živalih. Ne vemo, zakaj doseže papagaj večjo starost nego človek, ne vemo pa tudi, zakaj so nekateri ljudje stari po sto let, drugi pa ne. Niti tega ne vemo, kaj prav za prav povzroča starost pri živem bitju.

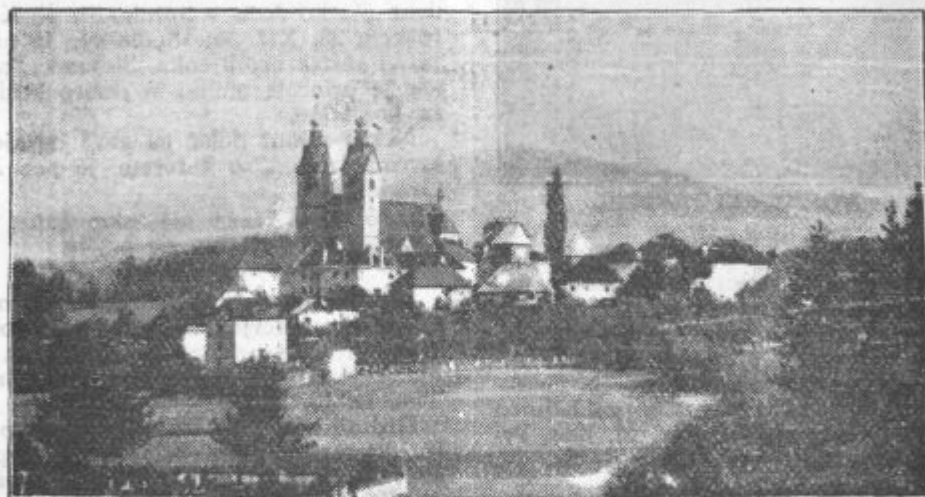
EN MAV ČREZ IZARO, EN MAV ČREZ GMAJNICO

DR. ANTON DEBELJAK

NADALJEVANJE

Drugi dan je bila budnica ob petih. Po zajtrku pa z avtobusom proti severu na Gospo Sveto, zdaj Maria Saal, kar je iz sloven. »selo«. Tod srečuješ napise Hribernig, Kandusch, Marinitsch, Novak, Orlitsch, Oschabnig, Sibitz, Scheliessnig (Železnik), Scheriau... Navzlic imenom slovenstvo tod le še rahlo diha. Vendar še l. 1914 so naši srednješolci kladivarji čuli »Klic od

je spomnil sličnih oblik: Velbič, Velepič, Ulepič. Iz teh krajev je bil doma oni Velbič, ki je pred 100 leti postal doktor medicine: po njem je nazvana železniška postaja v južni Afriki in rastlina »velvičja«, veliki Larousse (1933) jo kaže s podobo: welwitschie. Pokopan je in ostane v Angliji, ker ni bil tako bogat kakor Edvard L. Hanna v Clevelandu, ki je zapustil 20.000 dolarjev, da bodo njegove in

Pogled na GOSPO SVETO

Gospe Svete« (gl. J. Kolar, Preporodovci). Le malokak napis je v naši materinščini po teh stenah, koder si poganstvo roko podaja s krščanstvom.

Od nemških napisov sem začetek prepisal pri temle:

Nur das bleibt, was edel, gut und schön,
alles Andre muss die Zeit verwehn...
Zamisel spominja Kirila Hristóva, ki veli v Prizrakih:

Umira vsičko, samo duh ne gine!
Ščo struva zlátoto ti, o glupèc?
Ednà dobrà stranica poveč čini
Ot naj — velikolèpnija dvorèel

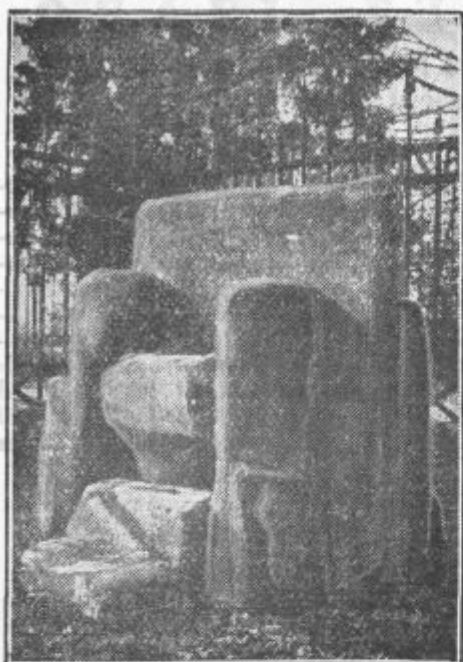
t. j. umira vse, samo duh ne gine (kaj pomaga (koristi) zlato ti, bedak? ena dobra stranica več naredi) nego najveličastnejši dvorec...

Nagróbnik z imenom Welwich me

ženine zemске ostanke prepeljali na luno, kadar bo z njo otvorjena zveza.

Po maši, ki jo je daroval g. Milonik, slovenski propovednik iz Celovca, nam je ciceronil okoli zgodovinskih znamenitosti kanonik pri Gospe Sveti, J. Feinig, roj. 1879 v Svečah, torej Einspielerjev ali »Maternikov« rojak. Navkljub krmežljivim očem ima naš vodnik bistro duhovni pogled. Žal, da svojih sposobnosti ni dovolj uporabil v prid svoji materinščini.

Pomudil se je pri krstilnici (aquarium), kjer je sv. Modest sprejel na stotine Slovencev v novo vero s potapljanjem. Krščena je ogrnil, da se mu ne prehladi in ne uide v nebesa, zato se še danes imenuje »križemnik« obleka, ki jo boter da otroku,

VOJVODSKI PRESTOL

Sv. Modest se premika; ko dospo do oltarja, bo sodni dan. Kosti je našel dunajski strokovnjak z bajanko. Lesena tabla s slovenskim napisom »Sv. Modesta svetinje se tukaj hranijo. L. 780« se je danes morala umakniti v bolj skrit kraj, v zakladnico gosposvetske cerkve (Dr. M. Kos, Prvo krščanstvo med Slovenci, Sl, 24. XII. 36).

Dolgo smo se zadržali v zvoniku, kjer vise 3 zvonovi v ogrodju iz leta 1687. Eden njih, težak 4500 kg, je bil ulit iz turških topov v Celovcu, kjer je še zdaj tvrdka »Zur Glocke«. Zavarovalnina znaša 120 šil. na leto. Hudo mušni kanonir — hotel sem reči kanonik, je razdrl marsikako posrečeno o Turkih in haremih. Pozabil pa je zgodbo z muslimansko mladenko, po imenu Mah Peli, ki je svoje dni živela v Cezareji in imela poleg vsega bogastva še poseben dar, da je videla, česar drugi niso videli. Tako n. pr. kačo, katera jo je vedno zalezovala: na sprehođu, v zakladnici, v spalnici. Da bi jo rešil prikazni, ji je oče dal postaviti sijajno džamijo, nazvano Hunat džami. Vse zaman. Hoteč odpoditi plazilca vsaj po smrti, si je dala Mah Peli obesiti sijajno rakev med stropom in podom. Tu so jo pokopali.

Ali glej čudo! Grda žival se je ovila verige, na kateri je visela krsta, in si naredila luknjo v marmorno posodo, kamor je zlezla k pokojnici. In posledica? Rajnica je dobila še lepši obraz (Noille Roger, Princesse de lune, 1929).

Medtem ko šegavi Feinig nunam pravi »babe« in označuje svojega kaplana kot pripravnega za kembelj velikemu zvonu, se mi vrivajo na um Golarjevi stih:

Demant, žezlo smo ti poklonili,
dali ti drage zvonove —
z rožnimi venci smo te čistili,
da naslišiš, svoje sinove...

Nato pa Pregljevo pritrkavanje:
naša beseda je le še zvon ubit...

O redovnicah je ugodneje sodil študent Matko Jože v Šprehodih po Koroškem 28. XII. 36: »Sedla sva in prijazna sestra usmiljenka, Slovenka, nama je prinesla obilno in dobro kosilo za božji lon.«

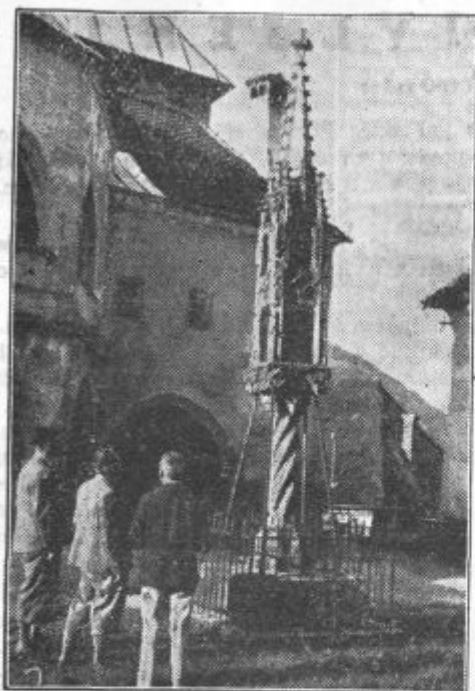
Nekaj minut daleč pa stoji ograjen krnski kamen, o katerem je pel A. Gradnik:

Še so v tem kamnu naše iskre skrite:
v plamene žive vere jih budite,
če z mečem ne, budite jih z okovil

Ustoličenje na knežjem kamnu, znano po Fromillerjevi sliki, so upodobili s kolektivnim prizorom na prostem v Mežici, kakor je poročal moj imenjak Tine D. 10. I. 37.

Drdrali smo po Gosposvetskem polju, kjer so nemški voditelji 12. sept. 1920 na velikem zborovanju izjavili,

GOSPOSVETSKI KNEŽJI KAMEN
v celovškem muzeju

PRI GOSPE SVETI

da bodo pustili slovenskim rojakom njihovo narodno svojstvenost za večne čase. To so nam lani v septembru osvežili v spominu naši dnevniki ob Veiterjevi knjigi »Die slowenische Volksgruppe in Kärnten«. Kako se obljuba vrši, vemo vsi.

Zakaj se to polje, v zgodovinskem oziru najpomembnejše za Korotan (Vi-

CINCARJI

Pred 10 leti nekako je mesečnik Sokolič priobčil verz, kjer si med drugim čital:

Naša Jugoslavija — cincarska država,
Cincarji na vzhodu so, cincarji v za-
[padu ...

Da pomenijo cincarji »omahljivce«, ni bilo znano nekemu dopisniku iz vzhodnih pokrajin, saj se je v pismu obregnil na urednika, pok. I. Bajžlja, češ kako more tiskati take žaljivke. Misli je torej na plemo Aromunov Cincarjev, Kocuvlahov ali Makedo-Romunov, po Makedoniji, Tesaliji, Epiru, Albaniji raztresenih rom. drobcev, morda do 200.000 glav. Obsegajo 2 panogi: 1) Karaguni ali Črnosuknježi so mestni trgovci, obrtniki in pastirji s kamenitimi domi in lastnimi pašniki. 2) Faršerioti pa so kočevniki, nomadski pastirji... O njihovem imenu trdi W. Köhler »Enz. Wb.« 1912, da so ga jim zvrgli Jugoslovani, ker

razumlj, kmenuje po nemško Zolfeld, se ne morem domisliti. Po lat. toloneum (carinarnica) ali po »Solio«, polatinjeni obliki slovenskega Sela, nem. iz tega Saal? S in z se večkrat zamenjata: Svetlo-Zwettl, Selo-Zell, Sovra-Zeier, Sovrica-Zarz, Senj-Zeng, Suha-Zauchen; za liho-sodo pravijo na Tolminskem: cimper-par (cimper je bržkone: simpel, enostaven).

Veliko naše poti je peljalo prav za prav po grobovih. A navzlic temu je izletni načrt še posebej vodil na pokopališče, kjer naj bi si ogledali v Trtni vasi (Annabichl) zadnje počivališče dr. J. Sketa, znanega po Miklovi Zači, ki jo je J. Spitzer priredil za oder, dalje grob prof. Scheinigga, zaslužnega za sloven. nar. pesem, zgodovinarja J. Apiha, čigar zgodovina slov. šolstva prinaša zabavne podrobnosti, n. pr. kakso so ponekod ob gradnem vremenu kmetje svoje otroke v košu nosili proti šoli, kako so si v nedeljski šoli nagajivi vajenci med razsanjem kito izpulili, itd. Otroci so pač otroci: Sunt pueri pueri pueri puerilia tractant.

Na šentruperskem pokopališču v Celovcu počiva prof. Matija Ahacelj (1779—1845), čigar potomec Behacelj je pred nekaj leti rogovilil po »Zisue«. Dalje cela vrsta visokih cerkvenih dostojanstvenikov: knezoškof Pavlič, prelat dr. Ehrlich, itd., potem pesnik Umek Okiški, na celovski gimnaziji učitelj slovensščine, ki jo danes predava Nemeč!

D A L J E

slovansko besedo čině (pet) izrekajo kot cinc... Ali je treba pribijati, da je cinc romunski izraz, ne slovanski?

A. D.

PRADOMOVINA SLOVANOV

Glasilo narodopisnega društva v Lvovu je priobčilo v 34 zv. obilo gradiva o slovanstvu. Obče zanimiv je članek Z. Rysiewiczza o slovanski pradomovini, kjer pisec prikazuje v kritični oceni doslejšnje novejšje teorije in daje smeri za bodoče raziskave. Do zdaj še ni enotne rešitve. Antropologi, arheologi, jezikoslovci zastopajo nazore, ki se ne dajo spraviti pod eno kapo. Dopolnitev njegovi razpravi daje M. Lewicki v svojem prispevku »Slovani in altajski narodi.« Stuszkiewicz je obnarodil primerjajočo disertacijo o Duhovih, dušah, hudičih pri Indih, oziraje se na slovansko gradivo.

nk.

NA ROBU ŽIVLJENJA

ANTON INGOLIO

Sestra Florentina je prišla že navsezgodaj merit vročino. Bolniki so po večini še spali, na nogah je bil edino Hrga, kočar nekje z bližnjih hribov.

»Že pokoncu?« se je začudila sestra.

»Že, že...« je spregovoril Hrga in se počasi okrenil od okna, skozi katerega je gledal že od zore. »Lep dan bo. Spet bom izgubil težaka. Ta je že osmi.«

»Vi pa mislite samo na težake,« se je nasmehnila sestra in mu izročila toplomer.

»Moram, zdaj bi bilo nekaj dela in zaslužka, pozimi pa ga ne bo.«

Medtem je pristopila sestra k posteljam. Nekatero bolnike je zbudila, drugim je pa kar spečim potisnila toplomer pod pazduho. Pri poslednjem se je pomudila nekoliko dalje.

»Vas so pripeljali ponoči, ne?« je vprašala priletnega moža, ki je rahlo ječal in upiral vanjo svoje kalne oči.

V odgovor se je zganil in pokimal.

»Kako se pišete?« je vprašala sestra dalje.

»Franc Janžekovič,« je bolnik tiho povedal in čakal, kaj ga bo sestra, ki je pisala njegovo ime na tablo nad njim, vprašala.

Ko je povedal, koliko je star, pa je hotela sestra še vedeti, kako se je bilo zgodilo.

»Saj veste, sestra« je povedal Janžekovič z nasmehom okoli brezbarvnih ustnic, kakor se to pač dogaja. Napili smo se ga, in beseda je dala besedo... Meško pa je nagle jeze. Dejal sem mu, da je bil po vojni med rdečimi, kmalu potem je postal bel, zdaj je potegnili s črnimi, a kmalu bo mijavkal... Pa je pograbil za nož... jaz tudi... a Meško je bil hitrejši...«

»Močno vas je, dolgo boste morali ostati pri nas,« je še dejala sestra, mu popravila odejo in že odvihrala s svojim širokim belim klobukom. Janžekovič, ki ga je govorjenje utrudilo, je jel težko sopsti, se prijemati za prsi in glasno stokati.

»Boli... bolj... pošteno me je, res.« In kakor, da se hoče opravičiti pred Hr-

góm ob oknu: »Saj bi mu bil vrnil, pa so me drugi zadržali...«

»Bolje je tako,« je menil Hrga, »zdaj vsaj lahko zahtevate odškodnino, tudi bolnice vam ne bo treba plačevati.«

Janžekovič se je spet nasmehnil in utihnil, kakor da tehta Hrgove besede.

Sonce se je polagoma dvigalo, že so njegovi svetli žarki padli na posteljo, kjer je ležal velik črn fant z obvezano glavo. Ko so dosegli njegov obraz, se je fant zbudil. Nekaj časa se je oziral začuden okoli sebe, nato pa je škrepko po južnjaško zaklel. Zdaj je Hrga pristopil k njemu.

»Tuči nov?«

»Seveda,« je zamomljal fant, sivočel s postelje in stopil k oknu, da se pogleda v šipi. Ko je videl, da ima zgornjo ustnico preklano in strašno nabrekli, v zgornji čeljusti pa mu manjkajo trije zobje, je zaklel še huje.

»So te napadli?« je poizvedoval Hrga, ki je med tem sedel na posteljo in pestoval zlomljeno desnico.

»Da« je odvrnil fant, pljunil v bližnji pljuvalnik in začel pripovedovati počasi in z južnjaškim naglasom. »Pri Vajdiču v Orehovcih je bila veselica. Peljem se mimo gostilne, pa mi začno fant

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS SE. ILLUSTRIRAL NORRETRANDERS. © FORNATS NI DOVOLJEN

STRAŽA

»Čez štirinajst dni vas bodo z ladjo prepeljali v naše južne kolonije. Če bi še kdaj poskusili priti na Angleško, se vam bo kroglja zavrtala v glavo.«

Po teh besedah je stopil lord k vratom in jih odprl.

»Felton naj pride!« je zapovedal.

Čez trenutek se je pojavil mladi mož.

»Dragi prijatelj,« je rekel lord. »Dobro si oglej to žensko, ki je prišla na Angleško, da mi vzame luč življenja,

Pazi nanjo, toda varuj se pred njeno zapeljivostjo. Priseži pri svojem večnem zveličanju, da boš skrbel zato, da prejme svojo zasluženo kazen. Te izbe ne sme zapustiti, nikomur ne sme pisati, govoriti pa sme samo s teboj, če se ti bo zdelo vredno.«

»Dobro,« je rekel mladi mož, »pri-sežem!«

V naslednjem trenutku je bila My-lady sama. Slišala je le oddaljeno pljuskanje morja in trde korake straž,

je, ki so stali pod kostonji, metati kamenja. Stopim s koleasa in jih vprašam, čemu me ne puste dalje. Fantje se mu-zajo, ko pa jim zapretim, da bom stre-ljal, mi je nekdo pognal debel kamen s tako silo v čeljust, da sem se zvrnil v jarek.«

Med nadaljnjim pripovedovanjem pa je nenadoma močno potrkało na vrata in vstopil je orožniški podporočnik, z ostrim pogledom preletel postelje in rezko vprašal:

»Kje leži orožnik Miša Cvetkovač?«

»Evo me, gospodine podporočniče!«

se je fant s preklano ustnico okrenil od okna k podporočniku in salutiral.

»Kako je?« je vprašal podporočnik in čakal, da je Cvetkovač stopil bliže.

»Slabo: Trije zobje so izbiti in zgor-nja čeljust prebita,« je odvrnil orožnik pľaho in pobito.

»Kakšna baba pa si, da se ti more kaj takega pripetiti,« je dejal podporoč-nik osorno in čez čas uradno nadalje-val: »Pripoveduj, kako je bilo!«

Ko je orožnik razložil vse podrobno-sti, ga je podporočnik še huje nahrulil:

»Saj sem ti rekel, baba si! Potegn!

UPORNIKI

Čeprav je bil La Rochelle od vseh strani, zlasti pa z morske, trdno obkoljen, je to stanje povzročalo kralju in kardinalu hude skrbi.

Navzlic vsem naporom mestnega sveta je izbruhnil upor. Župan je dal krivce pobesiti in je tako za nekaj časa pomiril duhove. Sklenili so, da rajši umro od lakote, kakor pa da se predajo. Smrt od gladu jim je bila ljubša od mrti na vislicah.

Vse svoje upanje in svojo rešitev so pričakovali od Buckinghama. Če bi dobili sporočilo, da ne morejo več pričakovati njegove pomoči, tedaj bi bilo konec njihovega odpora.

ti bili revolver in ustrelil dva, tri. Razumeš baba si in ne orožnik!»

»Razumem!« je dejal orožnik, salutiral in sklonil glavo.

»Sram me je, da sem tvoj komandant!« je še dejal podporočnik in jezen zapustil bolniško sobo.

Zdaj so se prebudili tudi ostali bolniki. Radovedno so zrlili na orožnika, ki je ves osramočen stal sredi sobe.

»Prav ima! Streljati bi moral,« je dejal Janžekovič in se skušal dvigniti v postelji. A v pljučih ga je tako zaske-

lelo, da je glasno zastokal in se spet zgrudil na blazine.

Orožnik pa ni vedel, kaj naj stori; nekaj časa se je oziral po posteljah, potem pa naglo odšel iz sobe.

»Se vidi, da je še mlad,« je dejal za njim upokojenec, ki si je oblačil bolniško haljo in iskal palico, da tudi odide.

Zdaj se je vnel živahen pogovor. Janžekovič je menil, da je orožnik bojzljivec, ker ni streljal, Hrga pa je ponavljal:

»Saj človek ni kačkor muha.«

Pogovor je prekinila šele sestra Flo.

KRALJ SE ZABAVA

Zato je kardinal nestrpno pričakoval sporočil iz Angleške, da Buckinghamama ne bo.

Včasi so ujeli sle iz La Rochella. Prebrali so njih pisma in napravili kratek proces z njimi. Kardinal je spregovoril vselej le eno besedo: Obesiti!

K usmrtitvam je bil zmerom povabljen tudi kralj, ki je prišel vsakokrat ter si poiskal dober prostor, da je mogel vse videti.

To je bila pač majhna sprememba zanj, ki ga je utrdila v pričakovanju. Kljub temu se je strašno dolgočasil ter je neprestano govoril, da hoče nazaj v Pariz.

Kardinal skoraj ni vedel več, kaj naj bi si izmislil za zabavo.

rentina, ko je vstopila z veliko košaro kruha. Kmalu nato je strežnik Jurij pričel prinašati kavo. Bolniki so po večini sedeli na posteljah in molče zajtrkovali, le Janžekovič se ni dotaknil kave, orožnik pa je zajel samo tri, štiri žlice.

V tem se je sonce že visoko vzpelo. Strežnik je odprl okno, da so žarki na široko lili v sobo. Pobrisal je prah in odšel.

Ni minulo pol ure, pa je pripeljal na bolniškem vozu onesveščenega starejšega kmeta, ki je bil v obraz bled kot

mrlič, usta pa je imel napol odprta in sopej je glasno in težko.

»Spet nov?« je pristopil Hrga.

»Lah iz Tihonec. Pravkar so ga pripeljali,« je odvrnil strežnik.

»Pretep?«

»Hurje. Našli so ga na cesti iz mesta. Nekdo ga je oropal in tako močno udaril po glavi, da je še zdaj v nezavesti.

V sobi je zavladala mučna tišina. Bolniki so se morali nehote zdaj pa zdaj ozreti na posteljo pri vratih v nepremično, blede Lahovo lice. Desetletnega Ivana, ki je ležal kar zraven njega, je

NOVA ŠENTJERNEJSKA NOČ?

Kralj je bil sicer zato, da bi mesto zavzeli s splošnim napadom, toda ta načrt so njegovi svetovalci ponovno zavrgli. Strokovnjaki so zatrjevali, da bo samo lakota premagala mesto. Kardinal je dobro vedel, da boj med Francozi ni napredek.

Poleg tega bi osvojitve mesta in pokol nekaj tisoč Hugenotov v letu 1628. preveč spominjalo na strašno šentjernejsko noč y letu 1572.

Zato je z vedno večjo nestrpnostjo pričakoval sporočila svoje agentinje. Ali ga je morda izdala? Ali je morda mrtva? Vedel je, da je moralo priti nekaj vmes.

postalo tako grozno, da je kmalu zbežal na hodnik. Hrga je spet legel na posteljo, upokojenec pa je zadremal na stolu; mlad učitelj, ki so ga pred nekaj dnevi operirali na slepiču, se je preobračal na postelji; brezposelni ob njem, ki je že pol leta ležal v bolnici, pa je skušal spet zaspati.

Šele ko je zunaj na hodniku nastalo glasno govorjenje in tekanje, je soba števil. 36 oživila. Upokojenec se je zdravnika, planil pokoncu in vzkliknil:

»Vizita!«

Vstopil je primarij, majhen, rejen mož z resnim, skoraj strogim izrazom na licu. Za korak zadaj je stopal sekundarij, velik, vedno se smehljajoč človek, še korak zadaj pa je na velikem podstavku sestra Agnezija nosila zdravnika in povoje. Primarij je stopal od postelje do postelje, pogledal tablo z vročino, bolnika in njegovo rano, rekel kako besedo sekundariju, naročil kaj sestri in že so se zaprla za njim vrata. Komaj sta upokojenec in brezposelni slišala, da morata po viziti v operacijsko sobo.

Ko sta se čez dobro uro vrnila, se je upokojenec smehljaj kot otrok. Stopal je ravno, kakor, da ga ni noga nikoli bolela, in ponavljal:

»Gospod primarij mi je dovolil, da smem še danes domov, opoldne pride žena in potem: zbogom bolnica!«

Brezposelni pa je mrk sedel na posteljo, si odvil obvezo z desne noge in godrnjal:

»Kaj vruga me tišči ven. Saj je rana še vedno odprta. Kaj hočem takšen na cesti?«

»Do jeseni se boš malo sprehajal po cestah,« je dejal Hrga, »na zimo pa spusti kakšen hlood še na levo mogo, in boš spet na toplem, dobro boš jedel pa še punco imel!«

Brezposelni je godrnjal dalje, upokojenec pa je začel skrbno spravljati svoje stvari. Vsako najmanjšo reč je trikrat pregledal, zavil v papir in jo spravil v aktovko.

D A L J E

500-LETNICA TISKARSKE UMETNOSTI

Mesto Moguncija (Mainz) je sklenilo proslaviti 1. 1940 petstoletnico Gutenbergovega izuma. Rojstni podatki slavnega iznajditelja niso točno dognani. Občinski svet pa je pri svojem sklepu upošteval, da so Moguncjani povečevali spomin svojega rojaka v l. 1840, 1740, 1640 in celo 1640.

H. SCHIEBL

IZ LITERARNEGA SVETA

LOUIS EISENMANN

(1869—1937)

L. 1921 sva ga obiskala v Parizu z dr. P. Brežnikom, ki si je pozneje še več let z njim dopisoval. Ta Alzačan iz Hagenaua je bil velik francoski rodoljub. Kot Seton Watson je šel študirat Ogrsko ter je vzljubil narode, ki jih je predvojna Madžarska tlačila. L. 1915 je bil med onimi, ki so v Parizu sprejeli Beneša in je delal z njim med vojno. Po premirju je bil dodeljen francoski vojaški misiji na Češkem. Po smrti Ernesta Denisa je zasedel njegovo stolico na Sorboni. Sourednikoval je pri listih »Revue historique« in »Monde slave«. Nedavno je postal častni doktor Karlove univerze v Pragi. Njegovo izgubo bridko občuti njegova domovina in tujina, pravi P. de Quirielle v J. des Débats 16. V. A. D.

VENIAMIN KAVERIN

je objavil tehtne romane: Večeri na Vasiljevem otoku, Slikar neznan, Uresničene želje. Decembrska številka leningrajske smotre »Literaturnyj sovremennik« je natisnila burko »Osebnj obračun« (Ličnyja ščety), kjer slika v 4 prizorih zasebno življenje sovjetskega učenjaka in bližnje okolice. Pisec je stopil precej nizko, se ognil vsaki problematiki in skuša le zabavati, toda mojster se razodeva tudi v tej malenkosti, ki vsebuje še zmeraj več duhovitosti ko mnogo igrani Skvarkinovi komadi. Ker je Osebnj obračun nepolitičen in imenitno riše današnjo sovjetsko okolje, se bo gotovo pojavil tudi na inozemskih odrih. n. k.

SEXTIL PUSCARIU

Za 60. letnico tega prof. na univerzi v Kološu (Klužu) so častilci preskrbeli književni poklon »Volumul omagial«, vsebujoč v francoskem prevodu Puščarieve razprave, 367 po številu. Doma iz Brašova na Erdeljskem je slavjenec rano pričel svojo znanstveno pot; na dunajskem vseučilišču je pod pokroviteljstvom velikega romanista Meyer-Lübkeja osnoval prvi romunski jezikovni seminar. L. 1906 je prišel za romunščino na takrat nemško vseučilišče v Črnovicah. Isto leto je prevzel urejanje velikega slovarja rom. akademije in je še zdaj v njegovih rokah. 73 tujih učenjakov s 70 evropskih univerz in 177 oseb iz Romunije se je pridružilo poklonstvu. nk.

ERNEST DAUDET

Dne 31. V. mine sto let, odkar je v Nimesu zagledal beli svet Ernest Daudet, brat uglednega pisatelja Alfonsa D. (1840—97). L. 1921 je bil Ernest starešina Pisateljskega društva. Umrl je za mizo, pisoč svoje »Spomine«. Ves tisk, vmes Revue des Deux Mondes, Temps, Echo de Paris, Figaro, kjer je zvesto sodeloval, so slavili moža, ki je pustil za seboj nalik Dumasu

ali Balzacu okoli 130 zvezkov. V tem je blizu 80 romanov, od njih so nekateri prvovrstni in jih je vredno vnovič brati. Še bolj pa se je izkazal kot zgodovinar: nihče ni tako dobro poznal in orisal dve dobi: bežanijo (emigracijo) in obnovo (restavracijo). D.

KNJIGE IN REVIEJE

MESKO NA ČESKO

Ksaver Meško, Mir božji, Prerov 1936, Se svolenim autorovým ze slovinštiny preložil Antoš Horsák.

A. Horsák, marljivi prevajalec Meška, je presadil na svojo materinščino novo delo: Mir božji. Pri tem se je natanko držal izvirnika in celo v češčini uporablja iste ali pa slovenščini vsaj kar najbolj podobne besede, čeprav so tu pa tam morebiti nekoliko nevsakdanje. Prevod je sočen in točen le redko zapelje slovenski izraz prelagatelja, da rabi češko istopisnico, ki pa ima drugačen pomen n. pr. mesto Monakovo podaja z Monako, kar znači znano kneževino, reči bi moral: Mnichov (5); dvojke je prevedel z dvojky, kar v češčini pomeni štev. 2. ne pa slabo; prav je: koule (120). Vrahové predstavljajo slovenske vrage: hudiči so se tako potvorili v

Fr. Walter: DEKLETCE

Antoš HORSÁK

morilce (126). K tiskovnim napakam lahko prištejemo: Lojska nam. Lojzka (60), drugod pravilno; pout za pout' (83); knoham naj se loči: k noham (88); Gutoméržawského vina (v sredini stavka z veliko — očitvidno je stavec čital lj za G!), malo dalje pa ljutoméržana (116). Za vroč dan berem jarní den (pomladni den, 12), kar ni v skladu s poznejšim popisom, kjer gre za soparen letni dan. Profesorja Raztresenca bi lahko podomacil s Roztržitý, saj že ime kaže njegove lastnosti.

Novelc je opremil z uspelimi lesorezi slov. grafik Rajko Šubic, omenjen pravilno na sprednji platnici, na koncu knjige pa prekrščen v šubiča.

Podrobnejši seznam drugih Horsákovih prevodov iz Meška je prinesel lanski Žis 22. avgusta.

A. Debeljak

ZIVALI Z DVEMA SRCEMA

Nekemu amerišskemu raziskovalcu je uspelo dobiti s poskusi embrione podgan, ki so imeli namesto enega srca dva, in sicer eno na levi, drugo na desni. Okoristil se je z dejstvom, da zraste srce v svojem najbolj zgodnjem stadiju iz dveh »polovic«. S spretnimi posežki se mu je posrečilo zavreti združitev teh dveh delov popolnoma ali vsaj delno. Vsaka polovica je zrastle potem v samostojno srce, ki je tudi pravilno delovalo. Če je ostala med obema polovicama še kakšna zveza, sta utripala v enakem ritmu, kakor da sta eno samo srce. Ob popolni razdružitvi pa sta utripali vsaka v svojem taktu. Na zunanji sta si obe srca popolnoma sličili kakor predmet svoji slički v kralju.

ALI SE DAJO PTICE NOSITI „STUPORAMO“?

Marca 1934 je nemški lovec trdil, da je slišal kljunačevo petje, ko je nadziral polet žerjavov, ki so leteli od Jurga in se pripravljali pristati. Na vidiku pa ni bilo nobenega škrjančka, zato je s svojim tovarišem msklepal, da so morali ptički udobno sedeti na hrbtu dolgokrakov in napraviti z njimi isto pot. To mnenje se je potrdilo, ko so popotniki prifrčali v bližino obeh opazovalcev, ki sta zagledala nekaj škrjančev cucoramežev.

Privid ali resnica? Težko se je odločiti piše J. de Trarieur, a toliko je gotovo, da je jako stara vera, ki pravi: Močni ptiči »popere« nosijo drobne ptičice...

Vsak preprosti Skot bo trdil, da prihajajo k njim kraljički na ta način iz Skandinavije: sloke jih oprtiv prenašajo! Pridoslovec Gmelin, ki je l. 1733 in 1734 preiskal Sibirijo do Kamčatke, je zapisal: Vprašal sem Tatare, kako se ta ptič — kossec, hrestač ali hrastar — umakne na zimo. Vsi so mi rekli: Vemo, da sam ne more v drugo deželo; toda kadar se žerjavi jeseni selijo, vzame vsak enega hrastara na pleča in ga nese v gorke kraje.

Buffon se je pridružil naziranju svojega rojaka P. Belona (1577—1564), ki je označil omenjeno ptico kot abotno in ki pripisuje kljunaču neumno naravo. Anglež dr. Shaw, kapelan angleškega kontorja v Alžiru, mu je v veliko veselje sporočil, da Arabci imenujejo kljunača »osla jerebice«. S tem so domačini izražali zmotno mnenje, kakor da kljunač prenaša jerebico ob svojih selitvah. Toda njemu bi bilo kaj težko nase vzeti znatno težjega ptiča, ki sploh ne potrebuje takšnih uslug, ker je stalen. Po Buffonu je Chateaubriand prinesel iz Amerike vest o indijanski veri, po kateri naj bi potapljači in čopasti ponirki, torej kratkokrile ptice slabega poleta, potovale na hrbtu gosti.

Pred kakimi 50 leti je neki ameriški potovalec baje na Cipru videl, kako so nenadoma priletele tri pastiričice iz leteče jate žerjavov, ko je puška počila. Isto je opazil neki švedski profesor na otoku Rodu.

Slepilo ali resnica? Marsikdo je že videl, kako potapljalca (Mergus), ki gnezdi v drevesnih duplih pogostoma zelo visokih, stuporamo odnaša svoje mladiče, bržko so se izlegli. Potemtakem moramo priznati, da opisani način prenašanja ni nemogoč in da ne spada samo v basen o palčku, ki se je dvignil na orlovem perju v sinje višave.

K

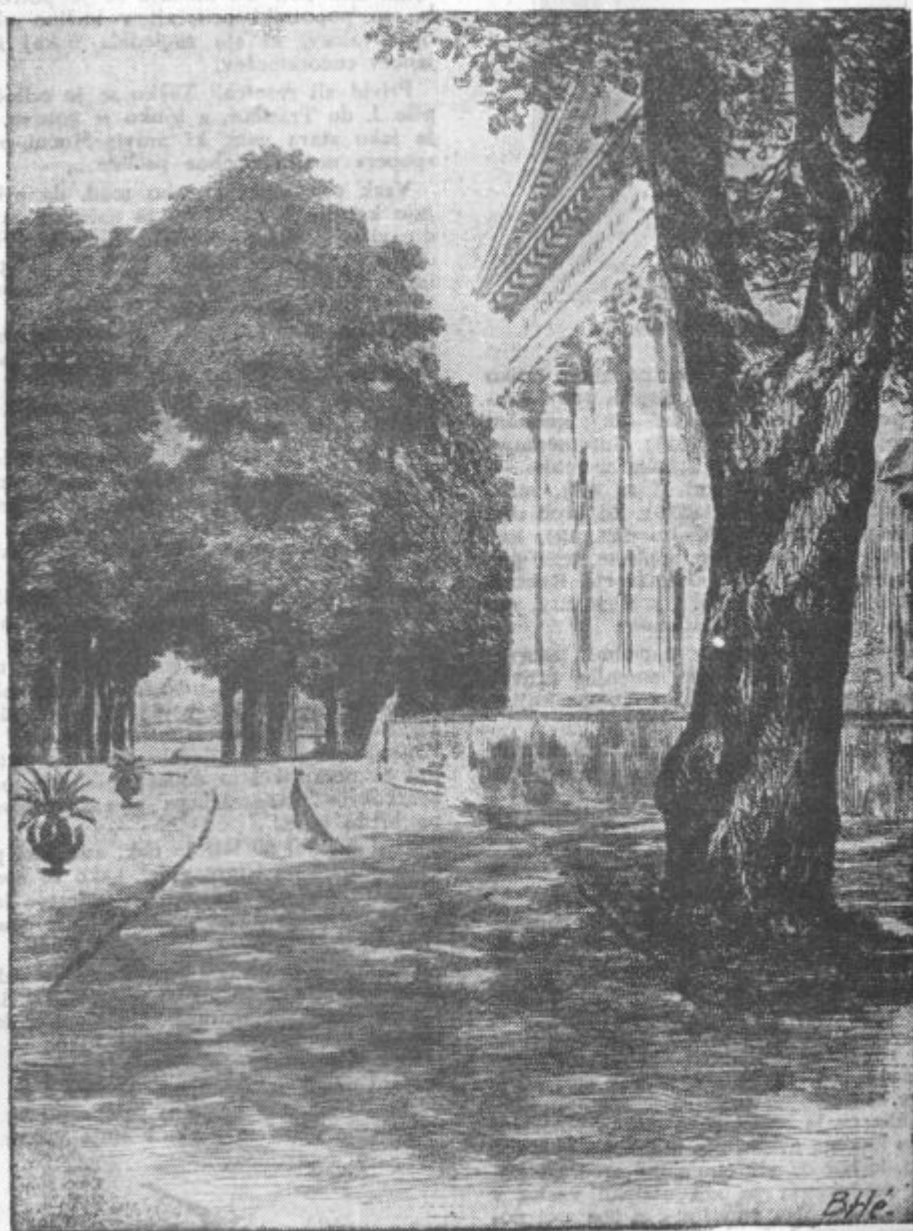

ZANIMIV VIR IMENA DJIBUTI

O priliki italo-etiofskega spopada se je mnogo govorilo o francoskem pristanišču Djiboutiju, ki stoji ob Adenskem zalivu. Pred pol stoletjem nekako je linijski kapetan De Cacqueray odkril in s svojimi sredstvi — brez stroškov in ne da bi bil prelil kapljico krvi — organiziral kolonijo Djibouti z njenim imenitnim pristanom. Ine pa, ki ga ni bilo tedaj na nobenem zemljevidu, je nastalo po golem slučaju. Bila je strahovita vročina. Na krovu »Me-

teora«, na katerem je poveljeval omenjeni Cacqueray, je mlad bretonski pomorščak venomer godrnjal in si brisal pot: »Ma doue! Y fait chaud, J'y bous-ti, icile« (Kršen duši Vročje je. Kar skuhal se bom tukaj). Pravkar preiskana luka je bila s tem krščena: »Jibousti«, kasneje Djibouti. Parisškemu dnevniku, ki je priobčil to zgodbi- co, jo je povedal sam marquis de Cacque- ray, capitaine de vaisseau v pokoju, sedaj star 73 let.

A. D.

BRUNO HEROUX

PARK (indiranka)

TEHNIČNI OBZORNIK

METALIZACIJA

Metalizacija je tehnični postopek, ki nam omogoča na mehanski način prevleči predmete s kovinami. Običajno izvršujemo metalizacijo tako, da stalimo kovino (žico) v plamenu pokalnega plina; plinski tok vtekočinjeno kovino razprši in pritisne na predmetovo površje. Orisana dejavnost nalikuje torej povsem brizgalnemu barvanju predmetov.

Z metalizacijo dobljena kovinska prevleka naj bi — po prvotni zamisli iznajditelja — obvarovala predmete pred vnanjimi vplivi (korozijo). Toda kmalu se je izkazalo, da je nov način razbrizgavanja kovin bolj mnogostransko uporabljiv. Saj so poskusi posredovali spoznanje, da je ni tehnično uporabljive kovine, ki jo ne bi bilo mogoče na ta način razpršiti.

Omeniti je treba, da brizganje kovin ni kazno zamenjati z »metalizacijo« kovin v ognju. Kajti pri brizganju se ne tvoriyo zlitine. Tu se namreč v ustju brizgalkinega nastavka pospešijo tekoči kovinski delci do hitrosti 150 m v sekundi. Ko jih vrže tok na predmet, se združijo kapljice v enovito površinsko plast. Praktični poskusi so v tem primeru povsem ovrgli trditve teoretikov, češ kovina se zaradi udarca ob tuje telo tako segreje, da se sploh ne strdi. Zato se ne smemo čuditi dejstvu, da uporabljajo danes že brizgalne nastavke (pištole), ki razprše v eni uri nad 18 kg kovine.

Bistvene važnosti so tudi izkustva. Ki nam jih je posredovala metalizacija glede na »sprimnost«. Sprva se je namreč zdelo, da se dajo prevleči s kovino le izredno hrpavi predmeti. Zaradi tega so pred brizganjem zbrusili površine z zelo hrpavimi jeklenimi drobci. Danes vemo, da zadošča že droban smirkov prah. Spočetka so bili tudi prepričani, da more le pol milimetra debela plast zaščititi kovino na pr. železo ali jeklo pred korozijo. Danes vemo, da zadošča povsem še 0.2 milimetra debela plast.

S kovinami moremo prevleči tudi nepravodnike (umetno smolo, steklo, porcelan), s čimer postanejo provodniki. Poleg tega moremo metalizirati les, lepenko in slične proizvode (oprava!). Zategadelj si obeta od novega postopka mnogo novega nele strojna industrija, temveč tudi industrija pohišva in raznovrstnih okrasnih predmetov. (tma)

V Stettinu so zgradili največji kroglasti plinohram na svetu. Njegova prostornina meri 25.000 kubičnih metrov. Tristo ton težka kroglja stoji le na treh železobetonskih nogah.

Tovarnar Ford je dal patentirati nov tip avtomobila z zadaj ležečim motorjem. V Ameriki so zato prepričani, da bo imel novi Fordov serijski voz motor na zadnjih kolesih.

MOHELLJSKA PRINCESA SE MOZI

Pred kakimi 40 leti so po osvojitvi Madagaskara in po porazu kraljice Ranavale morali Francozi zasedati še sosedni otoček Moheli (230 km², 4500 duš), najmanjšo edinico v Komorskem arhipelu. Glavno mesto je Fomboni, prebivalci po večini Antaloti in Hove. Ob tej priliki je prišla v ujetništvo mlada kraljica, mulatika Uršula Selima Mašimba, prejšnja zaveznica Hov na Madagaskaru. Internirali so jo na Reunionu, kjer si je podvrgla srce enega izmed svojih ječarjev: orožnik Paule jo je vzel za ženo in jo odpeljal v Burgonjo, kjer kneževski parček poslej obdeluje kmetijo v Cléryju (Côte-d'Or). Pozornost se zopet obrača na to vas: 25-letna hči orožnika Paula in kneginje Selime se možič s skoro 60-letnim, a dobro ohranjenem inž. Oneglio. Novoporočenca sta se odpravila na svatbeno potovanje proti bivši kraljevini na osredku Moheliju, sosedu Mavricija in Réuniona. N. K.

Najbolj izgubljen je tisti dan našega življenja, kadar se nismo nič smejali.
Chamfort

PRAKTIČNE NOVOTE

Praktičen ležalnik

Pomladni izleti z avtom z zelenečo naravo bi bili še prijetnejši, če bi si lahko odpočili kje v senci gozdnega roba, ne da bi se nam bilo bati revmatizma zavoljo vlažnih tal. Na neravnih tleh postane ležanje tudi kmalu neprijetno. Na to je mislila bistra glava, ki je izumila zloč-

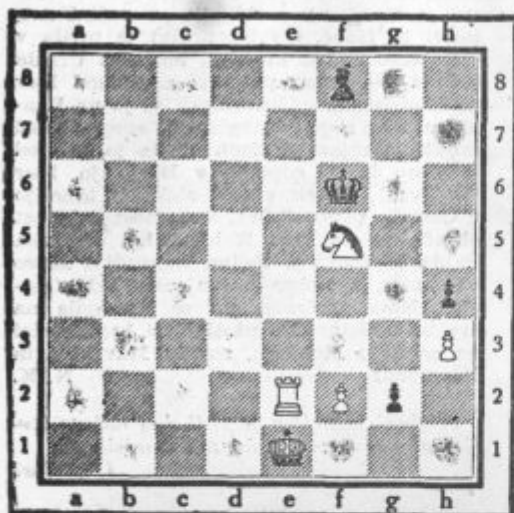

ljiv ležalnik. V avtu zavzame komaj 72x15 cm prostora, če ga razklopimo, pa je dolg 2 m in širok 56 cm, torej baš zadosti za udobno ležanje. Blago ležalne ploskve je napeto v trdnem okviru in počiva na močnem jeklenem ogrodju. Ležanja ne ovirajo prečniki, vzglavje se da poljubno dvigniti. Celo 2 stota težke osebe se lahko zaupajo temu udobnemu ležišču. Vsa priprava se da zložiti v vrečo z ročajem, tako da jo vzame s seboj lahko tudi vsak drug popotni človek ali vodni sportnik.

PROBLEM 203

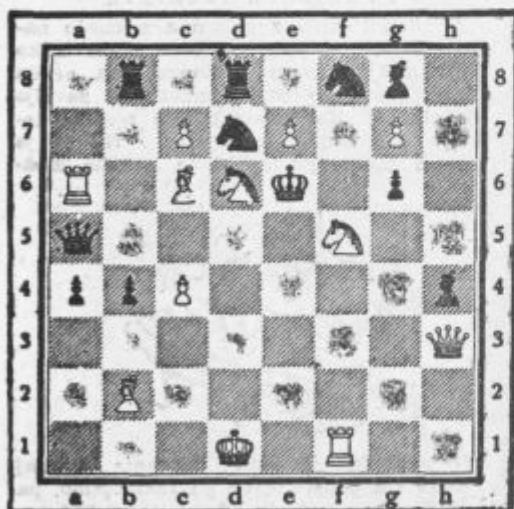
H. Schwers

Belí vleče in napravi neodločeno

PROBLEM 204

Allan Thorsson

Mat v dveh potezah

ZA BISTRE GLAVE

322

Steklenica

Steklenica ima prostora za 5 in pol litra vode. Če jo napolnimo z živim srebrom, tehta 12-krat toliko, kakor če jo napolnimo z vodo. (Specifična teža živega srebra je, kakor znano, 13,5.) Koliko tehta steklenica sama?

323

Zveze med znanostjo in umetnostjo

Kje je razlog, da ležita filmsko mesto Hollywood in zvezdarna na Mountu Wilsonu tako blizu drugo pri drugi?

324

Število posebne sorte

V nekem tromestnem številu znaša številka na levi osmi del števila, ki ga tvorita obe drugi številki na desni. Prav tako je številka na desni osmina števila, ki ga tvorita številki na levi. Kako se imenuje to število?

325

Čudna geometrična naloga

Nekdo je narisal na papir črto in zahteval, naj bi se okrog te črte narisal četverkotnik tako, da ga bo črta delila v tri enakokotnike. Kako je to mogoče napraviti?

L. Probst: V NARAVI

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3128 — UREDNISTVO NACELNO
NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAM
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po raznašalcih dostavljena Din 5,—